

KUNSTUITINGEN VAN MENSEN WORDEN BEPAALD DOOR RELIGIES, BEHOEFTE, IDEEËN, HET DOEL EN DE BESCHIKBARE MOGELIJKHEDEN VAN DE MENS IN ZIJN TIJD. UITINGEN UIT HET VERLEDEN KUNNEN NIET VOLLEDIG WORDEN BEGREPEN, ALS WE NIET WETEN AAN WELK DOEL DIE TE BEANTWOORDEN HADDEN. OOK IN MIJN WERK, IN DEZE SELECTIE FRAGMENTEN EN IN DIT ESSAY, LIGGEN ONDER ALLE LETTERS DE BOUWSTENEN VOOR MIJN LEVEN EN MIJN WERK.

DE BETEKENIS VAN HET LICHAAM IN DE KUNST IS DIVERS EN VEELOMVATTEND. HET LICHAAM DOET ALTIJD MEE IN ELKE KUNSTVORM, IN ELKE STROMING. ALS HET LICHAAM NIET IN BEELD IS, IS HET VLAKBIJ EN NATUURLIJK LIGT AAN ELK KUNSTWERK EEN LICHAAMELIJKE EN GEESTELIJKE ACTIVITEIT TEN GRONDSLAG. HET LICHAAM VERSCHIJNT ALS SYMBOOL VOOR RELIGIEUZE BELEVING, RITUELEN EN HERINNERING, ALS SYMBOOL VOOR LEVEN, VERVAL EN VERGANKELIJKHEID. HET LICHAAM ALS MAAT IN EN TOT EEN GROTER GEHEEL, VAN SCHOONHEID, HET GOEDE OF EXPRESSIE EN ALS METAFOOR VOOR EEN VOLK OF EEN STAAT.

FILOSOFEN UIT HET VERLEDEN, GEVEN EEN GESELECTEERD EN BEPERKT BEELD VAN EEN TIJD. ZE GEVEN EEN BEELD VAN HET DENKEN IN DIE TIJD, NIET VAN HET LEVEN. PLATO REAGEERDE OP HET DENKEN, OP DE MORAAAL UIT ZIJN TIJD, EN SCHREEF ZIJN DIALOGEN OM DE MENSEN OP HET JUISTE MORELE PAD TE KRIJGEN. DE ZINNELIJKE EN LICHAAMELIJKE WERELD VAN HOMERUS EN AISCHYLOS WERD WEGGEDACHT. DE BOEKEN VAN DE MATERIALISTISCHE FILOSOFEN WERDEN VERBRAND EN WEER LATER WERDEN ANDERSDENKENDEN, ZOALS LUCRETIUS, KRANKZINNIG VERKLAARD. VEEL IDEEËN VAN PLATO EN VAN ARISTOTELES BLIJKEN NOG STEEDS VERTAALD TE KUNNEN WORDEN NAAR ONZE WERELD: DE WERELD VAN DE SCHIJN IS INMIDDELS DE WERELD VAN DE LEEGTE, VAN DE CONSUMPTIE GEWORDEN EN HET GAAT NOG STEEDS OM DE HANDELING!

VIA PLOTINUS EN AUGUSTINUS WERD DE BEGEERTE NAAR WIJSHEID THEOLOGIE: DE LEER VAN GOD. HET LICHAAM WERD ALS EEN LAST ERVAREN EN DIENDE BETEUGELD TE WORDEN. DOEL VAN HET LEVEN WAS VERGEESTELIJKING EN HET HIERNAMAALS. HET BEGEREN WERD ZONDE, EVENALS HET EIGENMAGTIG ZOEKEN NAAR DE WAARHEID, BUITEN DE KERK OM. ALLE INTERESSE IN DE WERELD WAS ONNUT, DUS EXIT FILOSOFIE EN BEELDENDE KUNST. HET WESTERS DENKEN OVER EN DE VISIE OP LICHAAM EN GEEST, ZIEL EN EMOTIES WERDEN, TOT IN ONZE TIJD, VANUIT DEZE THEOLOGIE ONTWIKKELD EN BEPAALD.

DAT WAT NIET VERKLAARBAAR WAS OF DAT WAT NIET PASSEND WAS - LEES LICHAAMELIJKE GEWAARWORDINGEN EN EMOTIES - WERD ONDERGEBRACHT BIJ DE MYSTIEK: EEN ENGEL, EEN WONDER, EEN DROOM, IN TRANCE ZIJN, EEN VISIOEN OF DE ALCHEMIE.

IN ALLE TIJDEN HEBBEN DENKERS EN MYSTICI IN ELK INDIVIDUEEL LICHAAM EEN GEVOEL VAN ONEINDIGHEID EN SAMENHANG ERVAREN. ALS RELIGIEUZE BELEVING MAAR OOK ALS KOSMISCHE ERVARING VAN DE COLLECTIVITEIT, ALS ONDERDEEL VAN EEN GROTER GEHEEL. DE STOÏCIJNEN GELOOFDEN IN HET BESTAAN VAN EEN BEZIELD UNIVERSUM: IN IEDER MENS SCHUILT EEN GODDELIJKE VONK. HILDEGARD VAN BINGEN BESCHREEF KOSMISCHE VISIOENEN, SPINOZA ONTWIKKELDE ZIJN METAFYSISCH STELSEL EN LEIBNIZ INTRODUCEERDE HET BEGRIIP MONADEN. OOK TEILHARD DE CHARDIN EN ALDOUS HUXLEY GELOOFDEN IN ÉÉN ELEMENT IN ELKE INDIVIDUELE MENS VAN WAARUIT DE HELE WERELD, HET HELE HEELAL, ZICH SAMEN MET EEN GODHEID ONTWIKKELDE IN EEN CONTINU PROCES.¹

DE MIDDELEEUWEN, ONTERECHT KLEM GEZET TUSSEN DE Dikke kraal van de Oudheid en het glanzende exemplaar van de Renaissance. Vijf minuten het onderwerp van een kunstgeschiedenisles op de Academie: niet interessant voor de ontwikkeling van de westerse kunst, op de gotische kathedraal na. Vreemd, gezien de verwevenheid van religie en politiek in het leven in de Nederlanden, de verbondenheid van religie en kunst, én de achtergrond van studenten.

Zinvol onderzoek voor een kunstenaar in opleiding uit een katholiek gezin. Zoveel betekenissen en symboliek die aangeboren lijken en (onbewust) een rol spelen in mijn werk en in het kijken naar kunst: Houd jij ze dom, dan houd ik ze arm.

---

¹ ALDOUS HUXLEY, EEUWIGE WIJSHEID, UTRECHT 2004

IN ALLE EEUWEN DACHTEN DE FILOSOFEN MAAR LEEFDEN DE MENSEN HUN GEWONE LEVEN. VANUIT RELIGIEUZE LIEFDE VOOR GOD, MAAR OOK VANUIT EEN MEER (LICHAMELIJKE) LIEFDE VOOR DE NATUUR EN VOOR DE MENS, OM TE BEMINNEN. BESCHREVEN IN SATIRES, IN DE KLEURRIJKE, ROMANTISCHE EN GEÏDEALISEERDE RIDDERROMANS, EN IN HET WERK VAN FRANCESCO PETRARCA, DANTE ALIGHIERI EN LATER MICHELANGELO BUONARROTI.

ER WAS GEEN RENAISSANCE ZONDER DE MIDDELEEUWEN. RENAISSANCE, WERELD VOL EMOTIONEEL GELADEN SYMBOLIEK, NOG STEEDS TEN DIENSTE VAN RELIGIE, MAAR OOK VAN EEN AUTONOMIE, EEN VAKMANSCHAP, ZODAT DE MENS ACHTER HET WERK ZICHTBAAR WERD. LOF VOOR ERASMUS! DE MACHT VAN DE KERKELIJKE LEIDERS WAS NOG STEEDS GROOT, MAAR OOK DE PAUSEN ONTDEKTE DE VLESELIJKE LUSTEN - DE MENS EN DE WAARDEN VAN DE WERELD KWAMEN ER AAN!²

NOG EVEN GENIETEN VOOR HET DENKEN WEER AAN GAAT. IN DE TONEELSTUKKEN EN DE SONNETTEN VAN SHAKESPEARE ZIJN EEN LICHAAM EN DE GEEST NIET NODIG. ZE ZIJN ER, TERWIJL JE DIRECT IN DE ZIEL KIJKT. ALLE LETTERS ZIJN POËZIE!

BIJ MENEER DESCARTES BEGINT DE MODERNE FILOSOFIE. VOLGENS DE INGEWIJDEN DE MENEER, BIJ WIE DE START VAN HET NIEUWE DENKEN OVER LICHAAM EN ZIEL INGEZET WERD. VOORAL DIE BRIEF AAN ELISABETH EVEN LEZEN!

MENS: HIJ BESTAAT UIT TWEE SUBSTANTIES, WAARVAN MEN DE ENE ZIEL NOEMT EN DE ANDERE BEKEND STAAT ONDER DE NAAM LICHAAM.

ZIEL: MEN VERSTAAT ONDER ZIEL EEN PRINCIPE BEGIFTIGD MET KENNIS EN GEVOEL. ER IS EEN MASSA MENINGEN GEWEEST OVER HAAR OORSPRONG; EN DIT ONDERWERP WAS EXTREEM IN BEWEGING IN DE OUDHEID, ZOWEL DE HEIDENSE ALS DE CHRISTELIJKE. MEN KAN ZICH DE ZIEL SLECHTS OP TWEE MANIEREN VOORSTELLEN, OF ALS EEN EIGENSCHAP, OF ALS EEN SUBSTANTIE.

LICHAAM: OF HET MATERIËLE GEDEELTE VAN DE MENS IS UITVOERIG BESTUDEERD.³

Tijdens het werken aan deze scriptie, vraagt mijn rammelende maag om voeding, maar gaan alle energiestromen naar denken en vervalt elke lust tot eten en vrijen. Ook werk maken lijkt uit een ander, even afgesloten kanaal te komen: het zit er niet in. Het is geen scheiding maar eerder een onderlinge taakverdeling tussen lichaam en geest.

MARY WOLLSTONECRAFT: HET ZOU EEN ONEINDIGE OPGAVE ZIJN OM DE VEELHEID AAN DROEFHEID EN LEED TE BESCHRIJVEN WAARTOE VROUWEN GEDOEMD ZIJN DOOR DE HEERSENDE MENING DAT ZIJ SLECHTS GESCHAPEN ZIJN OM TE VOELEN IN PLAATS VAN TE DENKEN, EN DAT ZIJ HUN MACHT ONTLENEN AAN HUN ZWAKTE EN CHARMES.⁴

SCHELLING: EEN VERLICHTTE GEEST IS GEEN GARANTIE VOOR EEN BETERE WERELD: DE VEREDELING VAN DE SUIKERBIET GELDT ALS DE HOOGSTE PRESTATIE VAN DE MENSELIJKE GEEST.⁵

DE BELANGRIJKSTE CONCLUSIE WAARTOE WIJ IN DIT WERK KOMEN EN DIE NU WORDT AANVAARD DOOR TAL VAN NATUURONDERZOEKERS DIE ZEER BEVOEGD ZIJN OM DIT GOED TE BEOORDELEN: DARWIN IS DE FAVORIET VAN DE 21STE EEUW! IN HET LITERAIR DARWINISME WORDT AAN DE HAND VAN LITERATUUR EEN ANALYSE GEMAAKT VAN MENSELIJKE DRIJFVEREN, OMGANGSVORMEN EN DE FUNCTIE VAN GROTE EMOTIES. WETENSCHAPPERS HOPEN HIERDOOR INZICHT TE KRIJGEN IN MENSELIJKE EMOTIES EN HANDELINGEN.⁶

ER IS MEER VERSTAND IN UW LIJF DAN IN UW BESTE WIJSHEID. EN WIE WEET ER, WAARTOE UW LIJF JUUST UW BESTE WIJSHEID VAN NODIG HEEFT? ALDUS SPRAK ZARATHOESTRA.⁷

HET IS WAT HET IS. J'AIME COURBET: IK HEB, ZONDER SYSTEEM EN ZONDER VOORoorDELEN, DE KUNST VAN DE OUDHEID EN DE KUNST VAN DE MODERNEN BESTUDEERD. IK WILDE NET

² JAN GERRITSEN: GEEN PAUS DIE DEUGDE, NRC NOVEMBER 2007

³ DENIS DIDEROT / JEAN BAPTISTE D'ALEMBERT: ENCYCLOPÉDIE 1772

⁴ MARY WOLLSTONECRAFT: DE RECHTEN VAN DE VROUW 1792, FILOSOFEN LEXICON

⁵ NRC, CITAAT SCHELLING IN: MAAK DE WERELD TOT EEN KUNSTWERK, JAN. 2008

⁶ NRC, DE SCHOONHEID VAN EEN MEISJE, DECEMBER 2007

⁷ FRIEDRICH NIETZSCHE: TWEE REGELS UIT VAN DE LIJFSVERACHTERS PAG. 42, ALDUS SPRAK ZARATHOESTRA, AMSTERDAM 2007

ZOMIN DE ENE IMITEREN ALS DE ANDERE KOPIËREN; EN BOVENDIEN STOND MIJ EVENMIN DE TRIVIALE KUNST OMWILLE VAN DE KUNST ALS UITEINDELIJK DOEL VOOR OGEN. NEE! IK WILDE EENVOUDIG UIT EEN VOLLEDIGE VERTROUWDHEID MET DE TRADITIE HET BEREDENEERDE EN ONAFHANKELIJK BESEF VAN MIJN EIGEN INDIVIDUALITEIT DISTILLEREN. WETEN TEN EINDE TE SCHEPPEN, DAT WAS MIJN IDEE. IN EEN POSITIE ZIJN OM DE GEBRUIKEN, IDEEËN, HET AANZICHT VAN MIJN HISTORISCHE PERIODE TE VERTALEN VOLGENS MIJN EIGEN OPVATTINGEN; NIET ALLEEN SCHILDER TE ZIJN, MAAR OOK MENS. KORTOM EEN LEVENDE KUNST TE SCHEPPEN - DAT WAS MIJN DOEL.⁸

MET NORA, ANNA, MADAME BOVARY, EN HEER FREUD KREGEN VROUWENLEVEN INHOUD. MET DE VROUWELIJKE SCHRIJFSTERS KWAMEN HET LICHAAM EN DE EMOTIES, VAN BINNENUIT, IN BEELD. VANAF DAT MOMENT HEEFT DE MENSHEID THERAPEUTEN OM TE LEREN OMGAAN MET HET LICHAAM, HET DENKEN EN DE EMOTIES. MARTHA NUSSBAUM KOOS VOOR HET SCHRIJVEN VAN EEN TONEELSTUK, IN HET BOEK VAN DE SCHOONHEID EN DE TROOST, OM HAAR BOODSCHAP OVER COGNITIES EN EMOTIES DUIDELIJK TE MAKEN. VEEL VAN HAAR WERK GAAT OVER HET BELANG VAN TONEEL EN PROZA OM DE WERELD TE KUNNEN BEGRIJPEN EN OM MENSEN AAN HET DENKEN TE ZETTEN.

IN 2008 IS DE MENS ALS UITVINDING VAN DE 19DE EEUW NIET VERDWENEN, WEL BEPERKT HOUDBAAR⁹, ALTIJD HONGERIG EN 35% VAN DE BEVOLKING HEEFT MATIG EN 11% ZWAAR OVERWICHT.¹⁰ TROUWEN ALS EEN PRINSES, JAREN SPAREN VOOR DE MOOISTE DAG VAN HET LEVEN. PER JAAR TROUWEN ER 72.000 MENSEN, WAARVAN EEN ZESDE DEEL VOOR DE TWEDE OF DE DERDE KEER. EEN OP DE DRIE HUWELIJKEN EINDIGT IN EEN ECHTSCHIEDING.¹¹ ALLES IS MAAKBAAR EN TE KOOP EN ER HOEFT NIET MEER GEKOZEN TE WORDEN: U ZEGT HET MAAR: BORSTEN GROTER OF KLEINER, SCHAAMLIPPEN KNIPPEN OF DE HELE HANDEL LIFTEN? OOK VOOR U MENEER: PIJNLOOS SCROTUM DEFINITIEF ONTHAREN! OOK EEN DOOD LICHAAM IS GELD WAARD.¹² NIET PERSE NODIG ALS DRASTISCHE INZET VOOR EEN RELIGIEUZE BOODSCHAP.¹³ ALLES IS BEREIKBAAR, U HOEFT NIET OP DE HEMEL TE WACHTEN. U KUNT ME ALTIJD BELLEN, IK BEL U GRAAG ZODAT U OOK OP DE HOOGTE BENT VAN MIJN LIEFDESLEVEN. ALS U NIET TE BEREIKEN BENT STUUR IK WEL EEN EMOTICON DE DIGITALE WERELD IN, ALS Icoon VAN MIJN EMOTIONELE THERMOMETER. HET NOS JOURNAAL KIEST VOOR JIP&JANNEKE REPORTAGES DICHT BIJ DE MENS, IEDEREEN KAN MET HULP VAN DE GROTE DAGBLADEN LIFESTYLE EN IMAGE OPBOUWEN EN IN DE METRO STAAT WAAR JE KUNT DANSEN IN HET TEKEN VAN DE OUDHEID.¹⁴ SONJA BAKKER EN HARRY POTTER STAAN JARENLANG IN DE BOEKEN TOP TIEN, KLUUN STAPT OVER VAN DE BOEKEN NAAR DE BIOSCOOP, WAAR WE PIRAAT JOHNNY DEPP EN DE GODIN CALYPSO AL HEBBEN LEREN KENNEN.¹⁵ NET ALS UMA THURMAN¹⁶, OOK OP REIS EN OOK OP ZOEK. UMA MAAIT ALS EEN VROUWELIJKE ODYSSEUS, ALS BLACK MAMBA, THE BRIDE EN ALS BEATRIX KIDDO, ALLES UIT DE WEG WAT HAAR DOIT DWARS ZAT EN HEEFT, VELE LIJKEN VERDER, HAAR DOCHTER TERUG, JOHNNY ZOEKT ZICH RICHTING VIERDE FILM VERDER.

UIT DE 21 MINUTEN-ENQUÊTE, AFGENOMEN IN NAJAAR 2006, BLEEK DE BEVOLKING IN NEDERLAND VERSCHEURD. NIET IN EEN ECONOMISCHE BETEKENIS MAAR IN EIGEN WENSEN EN VERLANGENS. INNERLIJK VERSCHEURD: WE WILLEN INHOUD, MAAR ZIJN VERSLAAFD AAN OPPERVLAKKIGHEID, EN TUSSEN INDIVIDUELE EN MAATSCHAPPELIJKE BELANGEN: IK WIL WEL IETS VOOR EEN ANDER DOEN, ALS HET ME WAT OPLEVERT.¹⁷

DE MENS VAN NU IS OP ZOEK EN KAN ZICHZELF EN DE WERELD NAUWELIJKS ALS EEN GEHEEL OMVATTEN. LICHAAM EN GEEST EN ZIEL LIGGEN NOG STEEDS UIT ELKAAR. TEVEEL LICHAAM NU, TEVEEL SNEL WEG WILLEN HAPPEN, TE WEINIG AUGUSTINUS. IN DE HUIDIGE, SNELLE EN COMPLEXE WERELD, TOENEMEND TECHNISCH EN AFSTANDELIJK, GELOOFT EEN DEEL VAN DE BEVOLKING NOG STEEDS IN DE VOORUITGANG EN RENT ZICH ROT VOOR HOGER, VEEL EN MEER EN STRESS. EEN ANDER DEEL LIJKT DE HOOP TE HEBBEN OPGEGEVEN EN WACHT ANGSTIG, PASSIEF EN AGRESSIEF AF.

⁸ CITAAT COURBET IN: ALGEMENE KUNSTGESCHIEDENIS, PAG. 673, HONOUR&FLEMING, AMSTERDAM 2002

⁹ BEPERKT HOUDBAAR, DOCUMENTAIRE VAN SUNNY BERGMAN 2007

¹⁰ BRON: WWW.CBS.NL

¹¹ IDEM

¹² BBC, HOW MUCH IS YOUR DEAD BODY WORTH? MAART 2008

¹³ PARADISE NOW, FILM VAN HANY ABU ASSAD 2005

¹⁴ METRO, LUNAPARK IN HET TEKEN VAN DE GRIEKSE OUDHEID, NOVEMBER 2007

¹⁵ PIRATES OF THE CARRIBBEAN, DEEL 3, 2007

¹⁶ KILL BILL VOL1 EN 2, FILMS VAN QUENTIN TARANTINO, 2003 EN 2004

¹⁷ NRC, 21 MINUTEN ENQUÊTE, NOVEMBER 2006

ZOVEEL KEUZES, HANDELINGEN EN WENSEN; TROUWEN ALS IN EEN SPROOKJE, HARRY POTTER, RONDSPRINGEN MET EEN ORANJE KROONTJE OP 30 APRIL, HET ZIJN KEUZES VAN MENSEN OM HEDENDAAGSE MYTHEN EN RITUELEN TE CREËREN. MENSEN HEBBEN NIEUWE SYMBOLEN NODIG, OM HOUVAST TE KRIJGEN IN DE WERELD, OM ERGENS BIJ TE HOREN. SYMBOLEN BRENGEN STRUCTUUR IN HOE WE ONSZELF EN DE WERKELIJKHEID ERVAREN. CULTUUR IS ALS EEN SYMBOLISCH SYSTEEM DAT BETEKENIS GEEFT AAN DE BEKEND WERELD EN DEZE BEGRIJPBARE MAAKT, EEN VERZAMELING SYMBOLISCHE MIDDELEN DOOR MIDDEL WAARVAN INDIVIDUËN ZICHZELF ZIEN ALS DEELNEMERS AAN EEN MANIER VAN LEVEN. SYMBOLISCHE SYSTEMEN ORDENEN HET GEVOELSLEVEN, COMPRIMEREN WAT COMPLEX EN EXTREEM IS, VORMEN EEN BRUG TUSSEN HET PERSOONLIJKE EN HET SOCIALE, HET BEWUSTE EN HET ONBEWUSTE, HET ALLEDAAGSE EN HET ONBEVATTELIJKE.¹⁸

FILOSOFIE EN KUNST ZIJN ALLEBEI IN STAAT OM AFSTAND TE NEMEN, OM TE KUNNEN OVERZIEN EN ALLEBEI KUNNEN ZE ZICH BEZIGHOUDEN MET HET ZOEKEN NAAR HET DOEL VAN HET LEVEN EN HOE TE LEVEN. PRAGMATISCH FILOSOOF RICHARD RORTY SCHRIJFT OVER EEN VORMENDE FILOSOFIE. IN DEZE EDIFYING FILOSOFIE GAAT HET MINDER OM HOE DE WERKELIJKHEID ERUITZIET, DAN OM DE VRAAG HOE MENSEN HET BESTE IN ZICHZELF EN IN HUN CULTUUR NAAR BOVEN KUNNEN BRENGEN.¹⁹ FILOSOOF JOEP DOHMEN, DIE DE LEVENSKUNST, VIA PLATO, SENECA, NIETZSCHE EN FOUCAULT, NIEUW LEVEN INBLAAST, GEEFT OP EEN ANDERE, NIEUWE MANIER RICHTING AAN HOE ANNO 2008 TE LEVEN.²⁰ BINNEN DE KUNST ZIE IK BEWEGINGEN OM ZICH TE ONTREKKEN AAN DE CYNISCHE POSTMODERNITEIT EN ZIE IK KUNST DIE ZICH RICHT OP DE MENS ALS GEHEEL. ZOALS OP DE BIËNNALE VAN VENETIË MET HET THEMA THINK WITH THE SENSES, FEEL WITH THE MIND.²¹ DE DOCUMENTA IN KASSEL²² BLEEK EDIFYING! HOE DIT AAN DE ORDE WERD GESTELD VOND IK SOMS TELEURSTELLEND.

DOEK MIJN LEVEN STAAT IN HET TEKEN VAN TEVEEL WILLEN EN MOETEN, VOORTDUREND KEUZES MAKEN EN ZOEKEN. ZOEKEND BEN IK GESTART OP DE ORIËNTATIE CURSUS VAN DE ACADEMIE. EN IK WILDE BLIJVEN: WAT EEN JAAR, WAT EEN PLEZIER, WAT EEN RUIMTE IN MEZELF. DAT KUNST MAKEN DAT KON OPROEPEN! VANAF TOEN WAS IK ALS MAKER VERSLAafd AAN DIT GEVOEL. AAN HET GEVOEL VAN RUIMTE EN VRIJHEID IN MIJN HOOFD. IK HOUD VAN DENKEN ALS EEN VISUELE WANDELING, EEN LICHAAMELIJKE TOCHT DOOR DE ONBEKEND EN ONBEGRENSDE RUIMTES IN MEZELF, WAAR IK VANUIT VERWONDERING, SPEL EN ONDERZOEK KAN KOMEN.

*Voorburg mei 2003: met de weekendkrant aan tafel, sla ik een pagina om en vergeet om adem te halen. Ik blijf staren naar een bijna abstracte, liggende, blauwe figuur verpletterd door rood. Het beeld doet mij de wereld uittuimelen.*²³

TIJDENS DE OPLEIDING WERD ER EEN TWEDE VERSLAVING TOEGEVOEGD: DOOR HET REFLECTEREN OP EN ANALYSEREN VAN MIJN WERKPROCES, ONTDEKTE IK MOMENTEN WAAROP ALLES IN ME LEEK SAMEN TE VALLEN. HET MOMENT WAARIN VERLANGENS, GEVOELEN, GEDACHTEN EN HANDELINGEN IN HARMONIE ZIJN MET ELKAAR.²⁴ HET MOMENT WAARIN ER GEEN SCHEIDING IN LICHAAM, GEEST EN ZIEL LIJKT: EEN FANTASTISCHE ERVARING.

*Den Haag september 2003: gehaast, teveel te doen. In de stromende regen race ik op de fiets naar het museum, het is de laatste dag van de expositie. Doorweekt loop ik tussen de beelden, ik word steeds rustiger en stiller, nat van de regen, zweet en tranen.*²⁵

IN 2005 SCHREEF IK DAT AAN DE VRAAG WAT VOOR KUNSTENAAR IK WIL WORDEN, DE VRAAG VOORAF GAAT: HOE IK WIL LEVEN?²⁶ LEVEN EN KUNST ZIJN ÉÉN, DAT KAN BIJ MIJ NIET ANDERS. ÉÉN LEVEN EN DAARIN BEN IK ALS DOCHTER, VROUW, MOEDER, PARTNER, VRIENDIN, HULPVERLEENSTER EN KUNSTENAAR IN LEVEN EN OP ZOEK. OP ZOEK NAAR WAT? GELUK, TEVREDENHEID, PLEZIER, WAARHEID, TROOST, SCHOONHEID, ZINGEVING, VERBONDENHEID?

¹⁸ NRC, HET GEMIS IS GROOT. ANNA TILROE CITEERT CLAUDE LÉVI-SRAUSS, DECEMBER 2004

¹⁹ RICHARD RORTY IN: GER GROOT: TWEE ZIELEN, NIJMEGEN 1998

²⁰ JOEP DOHMEN: TEGEN DE ONVERSCHILLIGHEID, AMSTERDAM 2007

²¹ THINK WITH THE SENSES, FEEL WITH THE MIND. BIËNNALE VENETIË 2007

²² MODERNITEIT, LEVEN EN EDUCATIE. KASSEL 2007

²³ NICOLAS DE STAËL, NU COUCHÉ BLEU, NRC MEI 2003

²⁴ MIHALY CSIKSZENTMIHALYI: DE WEG NAAR FLOW, AMSTERDAM 1999

²⁵ MAGDALENA ABAKANOWICZ, DEN HAAG, MUSEUM BEELDEN AAN ZEE

²⁶ HELMI HEERKENS: ELK KUNSTWERK IS KIND VAN ZIJN TIJD EN VAAK IS HET DE MOEDER VAN ONZE GEVOELENS, APRIL 2005

MIJN DOEL, VOOR ZOVER IK ME DAAR BEWUST VAN BEN, VERANDERT STEEDS, OP ZOEK ZIJN IS SOMS DOEL OP ZICH. IN KUNST LEGITIMEER IK MIJN GEKTE, BEPAAL IK MIJN POSITIE EN KAN IK TEGENSTELLINGEN VERBINDEN OF SOMS ZELFS EVEN OPHEFFEN. IN KUNST MAAK EN VIND IK SYMBOLEN EN RITUELEN EN DAARMEE VIND IK MIJN WEG IN DE HUIDIGE WERELD. KUNST GEEFT BETEKENIS AAN MIJN LEVEN, KUNST GEEFT BETEKENIS AAN HET LEVEN!

Liverpool november 2006: veel en veel te lang onderweg, op zoek naar Crosby Beach. Gahaast, hongerig en gespannen, de bus vertrekt om 16.00. Bezweet, we hebben stevig door gelopen en het is warm in de zon, staan we op het strand. Het is eb, het strand is bijna verlaten op de beelden na. Op de plaats van mijn hart begint er iets te trillen. Het trillen, verspreidt zich door mijn hele lijf en trilt zich naar buiten. Ik blijf lang natrillen, ook nadat ik iets gegeten heb en op tijd in de bus terug zit.²⁷

ALS KUNSTKIJKER WERD IK OVERVALLEN EN VERRAST DOOR EEN FOTO IN DE KRANT EN DOOR DE BEELDEN IN HET MUSEUM EN OP HET STRAND VAN LIVERPOOL. DOOR HET KIJKEN NAAR KUNST EN DOOR HET MAKEN VAN WERK, KAN IK ME VAN IETS BEWUST WORDEN WAT IK NIET EERDER ONDERKEND HAD. MIJN HANDEN KUNNEN IETS MAKEN WAAR MIJN HOOFD, MIJN BEWUSTZIJN NOG NIET IS GEARRIVEERD. DE ERVARINGEN, BIJ DE BEELDEN VAN DE STAËL, ABAKANOWICZ EN GORMLEY, RAAKTEN IETS FUNDAMENTEELS IN ME, WAAR IK ME TER PLEKKE PAS BEWUST VAN WERD. HET WAS SCHOKKEND EN EVENEENS TROOSTEND. OPNIEUW OOK EEN ERVARING IN HET WEGVALLEN VAN EEN SCHEIDING TUSSEN LICHAAM EN GEEST. DOUBLEPLUSGOOD KUNST!

IK ZIE HET LICHAAM ALS DE GRENS TUSSEN BINNEN EN BUITEN. EN ALS EEN WONDERLIJKE BEELDENE METAMORFOSEMACHINE DIE VOELT, DENKT, WENST EN HANDELT. WAARMEE IK DOOR EEN HANDELING CONTACT MAAK MET MEZELF EN MET ANDEREN. HET LICHAAM ALS DRAGER VAN BETEKENISSEN EN ALS MIDDEL OM TE ZOEKEN, OM IN TE ZOOMEN, OM BLOOT TE LEGGEN, OM TOT DE ESSENTIE TE KOMEN EN OM TE COMMUNICEREN.

IN MIJN WERK SPEELT ER ALTIJD EEN BINNEN EN/OF EEN BUITEN. IK BEN NIEUWSGIERIG NAAR MIJN BINNEN, NAAR MIJN EIGEN INNERLIJKE WERELD. IK GA OP ZOEK NAAR DE ESSENTIE, BIJ MEZELF EN BIJ ANDEREN. IK HEB MIJN BINNEN NODIG OM BUITEN TE KUNNEN ZIJN. HET IS STEEDS EEN WISSELWERKING, EEN VOORTDUREND ZOEKEN NAAR EVENWICHT: ALLEEN IN HET ATELIER AAN HET WERK OM VANUIT IETS INDIVIDUEELS HET PERSOONLIJKE TE ONTSTIJGEN EN TOT EEN ALGEMEEN HERKENBAAR BEELD TE KOMEN ÉN IN DE OPENBARE RUIMTE VANUIT IETS ALGEMEENS, IETS COLLECTIEFS, IETS HERKENBAAR MENSELIJKS TE MAKEN. IK BEN OOK NIEUWSGIERIG NAAR ANDEREN. NAAR HET WAAROM EN DE ONDERLIGGENDE BETEKENIS VAN EEN HANDELING, EEN BEWEGING, EEN ACTIE. ANDEREN ZIJN HET BUITEN, DE OPENBARE RUIMTE, DE VOLLE, DRUKKE WERELD. VOOR MIJ VAAK VEEL TE SNEL EN MET VEEL TEVEEL. MAAR OOK MET DE BUITENLANDSE VROUWEN VAN DE FIETSLES, DE DAMES IN DE SUPERMARKT MET BOODSCHAPPENLIJSTJES EN DE OLIJKE GRIJZE HEER IN HET LUNCHCAFÉ. IK KAN NU, DOOR DE KUNST, KIEZEN OM TOESCHOUWER OF DEELNEMER IN DE OPENBARE RUIMTE TE ZIJN, DIE SOMS VRESELIJK IS, MAAR OOK NOODZAKELIJK. ALLEEN KOM IK ER NIET UIT, IK HEB DE ANDER NODIG OM ER ZELF TE KUNNEN ZIJN, OM KUNSTENAAR TE ZIJN.

DEZE SCRIPTIE ZOU OVER HANDELINGEN MOETEN GAAN, DAAR GAAT HIJ NIET OVER, EN TOCH OOK WEER WEL. HET DAGELIJKSE LEVEN BESTAAT GROTENDEELS UIT GEWONE, ALLEDAAGSE LICHAAMELIJKE HANDELINGEN. HET VERRICHTEN VAN EEN LICHAAMELIJKE HANDELING HEEFT VAAK BEWUST OF ONBEWUST OOK EEN GEESTELIJK DOEL: AFSTAND NEMEN, DENKEN EN INZICHT KRIJGEN. IN EEN HANDELING VERBINT EEN MENS ZIJN LIJF, GEEST EN ZIEL. HANDELINGEN DOEN WAT KUNST OOK KAN DOEN: IETS ONZICHTBAARS OPENBAREN, INZICHT GEVEN EN EMOTIES OPROEPEN. HET GAAT OM DE HANDELING! OOK IN DE KUNST! HANDELINGEN ZIJN VERBINDINGEN TUSSEN BINNEN- EN BUITENWERELDEN. IN DE WERELD VAN NU ZIE IK IN HANDELINGEN EN KUNSTPROJECTEN GERICHT OP CONTACT EN COMMUNICATIE TUSSEN MENSEN, OOK ALS EEN MANIER OM BETROKKENHEID MET DE WERELD VAN NU KENBAAR TE MAKEN.

NET ALS VEEL VAN DE GESELECTEERDE AFBEELDINGEN IS MIJN WERK GEEN DIRECTE AFSPIEGELING VAN DE WERELD VAN VANDAAG. LIEVER GEEF IK MOGELIJKHEDEN OM EVEN AAN DIE WERELD TE ONTKOMEN. BEELDEN OM TOT RUST TE KOMEN, OM BIJ JEZELF TE KOMEN. ALS REACTIE OP DE OVERVOLLE SNELLE WERELD VAN NU, PROBEER IK IN MIJN WERK MET MINIMALE MIDDELEN IETS ESSENTIEELS TE LATEN ZIEN. IK WIL DE KIJKER EEN KLEURRIJKE, SOMS HUMORVOLLE, SOMS MAGISCHE, SOMS POËTISCHE MOGELIJKHEID BIEDEN HOE MET DE GEKTE VAN ALLEDAG OM TE GAAN.

---

²⁷ ANTONY GORMLEY: LIVERPOOL CROSBY BEACH, ANOTHER TIME, NOVEMBER 2007

IK GELOOF IN SAMENWERKING TUSSEN VERSCHILLENDE KUNSTVORMEN EN IN SAMENWERKING TUSSEN KUNST EN WETENSCHAP EN FILOSOFIE. IK GELOOF NIET IN HET OPSJORREN VAN DE BEELDENDEN KUNST TOT IN DE RATIONELE, WETENSCHAPPELIJKE WERELD, IN KUNST DIE ALLEEN GERICHT IS OP HET UITDRUKKEN VAN BEGRIPPEN EN IDEEËN, STEEDS HIGHER EN HIGHER, VERDER WEG VAN LOW. IN MIJN WERK WIL IK GEEN INTELLECTUELE PUZZELTOCHT, ZONDER ZINTUIGLIJKE ERVARING EN ZONDER EMOTIES. IK GELOOF VOORAL IN ZINTUIGLIJKE KUNST, IN KUNST DIE EEN LICHAAMELIJKE REACTIE OPROEPT ÉN DIE TOT DENKEN AANZET!

HELMÍ HEERKENS
JUNI 2008